

Jihočeská univerzita
Filozofická fakulta
Archeologický ústav
Branišovská 31a
370 05 České Budějovice

20.8.10

Posudek na bakalářskou práci Jaroslava Hamana Vývoj osídlení Křemžské kotliny s důrazem na vrcholně středověké až raně novověké hmotné prameny.

Práce J. Hamana představuje shrnutí určité etapy historického a archeologického výzkumu a je tedy výsledkem dlouhodobějšího studia sledované oblasti. Základem práce je rešerše historické literatury a základní charakteristika hmotných pramenů. Autor se však snaží propojit bakalářskou práci s textem monografického všeobecného přehledu, což je někdy v rozporu se zadaným tématem. Objevuje se zde tedy množství informací pro základní téma nepotřebných (např. jaká je souvislost mezi výskytem vzácných bylin v současnosti s vývojem osídlení v 13. – 16. století ?, viz str. 17), ale pro obecný přehled užitečných.

Formální stránka práce

Jazyková stránka

V rozsáhlé práci (131 stran textu) se pochopitelně objevují drobné překlepy: např. str.14, tečka uprostřed věty; str.63 „zamřeno“ místo zaměřeno; str.65 „přejeto“ místo přejato; str.70 „ na kopce Otmaň“ místo na kopci ...; str.108 „poloviny“ místo polovině, str. 86 „spravního“ místo správního). Chybí i uzavření vět tečkami (str.31, 117) nebo dokončení slov (např. na str. 108 „pět větší výzkumů“ místo pět větších výzkumů; str. 44 „Jindřichovi III. Rožmberk“ místo Jindřichovi III. z Rožmberka), hrubá pravopisná chyba se objevila pouze 1 x (str.23 „polikulturní“ místo polykulturní).

Další chyby však mění jména: např. spolupracovník JČM Jan Caletka je označován za J. Celetku (str.11, 19), Jindřich Richlý se psal také Rychlý, nikoli však Rýchlý (str.9), C. Streit (str.9) je ve skutečnosti Camilla Streitová.

Některé překlepy jsou i humorné, např. na str.51 se změnila dvoupalácová dispozice hradu Dívčí Kámen v „dvoupalcovou“.

Složitý slovosled a skladba vět jsou někdy méně srozumitelné, především jde o věty, související s architekturou (např. str.50 „Před zmíněný průjezd bylo nevelké předbraní opatřené sedile.“ ; str.82 „Svědčí o tom gotický portál zazděné konzole žeber v rozích sakristie spolu se silným románským zdívem (Nejedlý a kol. 1994, 37).“ Použití některých slov není podle mého soudu adekvátní, např. str.2 „matérie“ je slovo užívané ve filozofii pro hmotu, hmotnou podstatu, nebo ve zdravotnictví pro hnus (Klimeš,L. Slovník cizích slov, str. 434, Praha 1981), v archeologii je používán termín hmotné prameny. Stejně tak autor používá archaismy A. Sedláčka typu „prve“ místo první v souvislosti s písemnými zmínkami (str.94, 107). Zvláštní jsou někde i spojení slov, např. str. 48 „kvůli unavené rožmberské pokladnici“. Někde by bylo možné použít i výrazy přesnější: na str. 38 je výzdobný prvek lépe označit za kolo s loukotěmi než za „ kolo s paprsky“; na str.50 je lépe použít ve spojení slovo trojúhelníkovité místo „trojúhelné předhradí“, nebo na str.58 místo „vrstva téhle sondy“ použít vrstva této sondy.

Na stranách 80-81 je týž odstavec textu uveden dvakrát.

Citace

Zvláštní kapitolou celé práce jsou nesjednocené citace. A to jak v odkazech na obrazové přílohy, tak i v citaci literatury. Citování obrázků se sice mírně v archeologických publikacích liší, ale buď je citace v závorce (nejčastější způsob) nebo bez nich. Nikde se však nekombinují oba způsoby i např. v rámci jedné věty, jak to dělá autor bakalářské práce.

V několika případech není literatura citována úplně: na str. 113 je třeba u Čechury,J. 1979 doplnit citace stran. Na str. 114 je znovu nutné doplnit u práce Chvojka,O. – Karasová,Z. – Zavřel,P. 2002 číslo sborníku a citaci stran, u časopisu Jihočeského muzea Výběr by bylo vhodné uvádět celou citaci včetně podtitulu.

Heuristická stránka práce

Autor se snaží nastínit po charakteristice přírodních podmínek a dějin bádání vývoj osídlení Křemžské kotliny již od pravěku. Vychází především z regionálního bádání, zjevně se neseznámil se zprávami uloženými v centrálním archivu Archeologického ústavu AVČR v Praze.

Pravěké a raně středověké osídlení

V některých obdobích jsou popsána všechna naleziště, v některých je konstatována pouze přítomnost osídlení, doplněná obrázkem zkoumaného teritoria. Pokud má být práce základem pro další studium mikroregionu, očekával bych u každé chronologické podkapitoly (např. latén) seznam lokalit nebo jejich úplný seznam v závěru práce. Zde jsou však uvedeny pouze lokality z vrcholného středověku, mladší nebo negativní. Ani tento katalog však není úplný (chybí např. nález z Chlumu publikovaný J. Hralou v Archeologických rozhledech 22, 1970, 202-203). Seznam má závazný systém hesel publikace Archeologické ústavu AV ČR Výzkumy v Čechách, který je ale jak autor uvádí převzat z diplomové práce M. Ptáka, nikoli z originálu!

Vrcholný středověk a novověk

Postrádám také informace o kritice hmotných pramenů. Např. pazourkové artefakty byly sbírány od pravěku do novověku a používány jako křesadla, potom není jejich ojedinělý výskyt dokladem osídlení v místě nálezů. Stejně tak bylo a je běžné, že majitel, který staví v jádře vsi objekt zasahující do terénu se středověkým osídlením, pak rozváží na svá pole, často různě rozmístěná v rámci katastru, nadbytečnou zeminu s archeologickými nálezy. Tím vznikají pseudolokality, popř. lze středověkou keramiku do okruhu několika km od jádra obce najít v podstatě všude. Je tedy nutná kritická revize jednotlivých lokalit, aby bylo možné stanovit, kde-li vůbec o prokázané osídlení v místě nálezů střepů. Z uvedené bakalářské práce není zřejmé, jestli byla kritická analýza lokalit provedena, tj. jestli je autor navštívil a posoudil, kde-li o náhodný výskyt archeologických pramenů nebo doklady raně nebo vrcholně středověkého rozptýleného osídlení. S tím pochopitelně souvisí i otázka počátku a podoby středověké kolonizace a proces její postupné koncentrace při zakládání jednotlivých vesnic.

Hmotné prameny jsou v práci používány z podstatné části pouze jako ilustrace přítomnosti osídlení v tom kterém období. Protože se práce jmenuje „Vývoj osídlení Křemžské kotliny s d ů r a z e m na vrcholně středověké až raně novověké hmotné prameny“, předpokládal bych, že bude obsahovat komentovaný typář tvarů, popř. okrajů, výzdoby atd. vrcholně středověké keramiky. Pouhá konstatování, že tam či onde byla nalezena keramika 13. a 14. století je zcela nedostačující. Např. lze rozpoznat keramiku 1. poloviny 13. století od mladší. Protože známe skutečnost, že keramiku 2. poloviny 12. století a 1. poloviny

13. století nemůžeme detailněji rozlišit, nalézáme tak určité vodítko k chronologii procesu kolonizace krajiny.

Metodologická stránka práce

Vzhledem k názvu práce (viz výše), kde se hovoří o důrazu na hmotné prameny nemohu souhlasit s konstatováním autora v Úvodu na str.2: „Keramické zlomky nádob z mladšího období (výjimku tvoří inventář z hradu Dívčí Kámen) nebudou v této práci popisovány a to z důvodu existujících rožmberských análů a také z důvodů keramikou doložené kontinuity osídlení všech obcí (kromě zaniklé vsi Boří) na vymezeném území.“ Kromě výjimek a zajímavostí si tedy nelze udělat úplný obrázek o hmotných pramenech z 2. poloviny 14. století a mladších.

„Kapitola 3. Metodika“ nemá s metodikou nic společného a měla by se jmenovat výklad pojmů. Podkapitola 4.1 by se neměla jmenovat „Struktura práce“, ale komentovaný obsah práce. V názvu podkapitoly 4.2.6. hovoří autor o „stavebně- a uměleckohistorických průzkumech budov“, ale jejich výsledky nepřesně přejímá z regionální vlastivědné literatury, tedy ani neuvádí jejich uložení (spolu s dalším množstvím pramenů) v archivu Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích.

V podkapitole 6.2.2. autor vyjadřuje skepsi ke kvalitě půdního pokryvu, stačí se však podívat na mapky pravěkého osídlení a zjistíte, že jde o území z hlediska pravěkého osídlení příhodné. A protože se ekonomika raného a vrcholného středověku od pravěké příliš nelišila, je zřejmé že se nám pod nalezišti keramiky „13. a 14. století“ ukrývají i lokality starší. O to více je nutná kritická revize pramenů.

Podstatnou část práce tvoří popis současného stavu historického a archeologického poznání mikroregionu. Zde je ale nutné doplnit některé údaje podle současného stavu bádání, které A. Sedláček ještě nemohl znát, např. již na úvodní str. 26 se datuje autor bakalářské práce osídlení Latránu v Českém Krumlově do počátku 14. století, přitom archeologickými výzkumy je doloženo již hluboko ve 13. století (např. Ernée, M. 1997: Výzkumy v Čechách 1993-5, č.204, 40 aj.).

Na str. 43 hovoří autor o „Pražském vyšehradském klášteře“, ale ten nikdy neexistoval, byla zde Královská kolegiátní kapitula, jejíž funkce jsou od kláštera výrazně odlišné (probošt byl od r. 1222 trvale zemským kancléřem).

Z metodického hlediska nelze souhlasit s komentářem J. Hamana k první písemné zmnice o obci Brloh na str. 33: „Autorovi se bohužel nepovedlo vypátrat zdroj data 1310, protože je ve všech pracích bráno za hotový fakt. Dá se ale s největší pravděpodobností brát za pravdivé a historicky podložené“. Toto datum je přebíráno z práce M. Pangerla: *Urkundenbuch des Stiftes Hohenfurt*, Wien 1865, str. 385, kde je uvedeno: „1310-1347 – Petrus de Ros. ecc. par. in Berloh construxit“. Nesprávné je obecné tvrzení na téže straně o vymření Vítkovců v roce 1302, zde by mělo být správně uvedeno, že vymřela pouze jedna z větví rodu.

I v dalších případech by bylo možné doplňovat citace pramenů, které nejsou autorovi známé (např. str.97 zmínka k Nové Vsi z roku 1483 pochází z *Urkundenbuch des Ehemaligen Cistercienserstiftes Goldeskron* 2010, 618), ale neúměrně by narostl rozsah posudku bakalářské práce.

Závěrem bych uvedl citaci, která bude nepochybně patřit do zlatého fondu omylů. Na str. 54 se dovídáme „Nádoby byly na podhrdlí i na výduti zdobeny rýhou- šroubovicí, vzácněji rádlem“.

Shrnutí

Autor se pokusil o velmi složitou a náročnou kombinaci hmotných a písemných pramenů proto, aby podal základní charakteristiku vývoje osídlení v Křemžské kotlině. Kládl však důraz především na prameny písemné, odbornou práci s hmotnými prameny vlastně teprve začal. Zde ho čeká ještě mnoho práce, aby vytěžil z těchto pramenů všechny informace, které nabízejí. Řada otázek je ale oříškem i pro specialisty historiky a archeology, kteří se regionálním studiem zabývají dlouhou dobu. Tato bakalářská práce by se mohla po dílčím doplnění stát dobrým základem pro další historické poznání Křemžské kotliny. Přestože se obsah práce nekryje úplně s jejím názvem hodnotím práci známkou velmi dobře a doporučuji ji k obhajobě.

PhDr. P.Břicháček
Západočeské muzeum v Plzni

